

Könyv Türr István emlékezetére

GONDA BÉLA: *Türr tábornok, születésének 100 éves évfordulójára*. [Reprint]

Baja, 2008. Türr István Múzeum–
Múzeumbarátok Köre Alapítvány, 156.

Akkor 1925-ben Baja város közönsége adta ki a monográfiát, most „a hasonmás kiadás Türr István halálának 100. évfordulójára a Türr István Múzeum gondozásában jelent meg”. Két évvel korábban szintén reprint kiadásban adta ki a múzeum Rapcsányi Jakab Baja-monográfiáját. Ehhez hasonlóan szintén előfizetők is segítettek a könyv megjelenését. Az 547 előfizető között többségben vannak a bajaiak és Bajához közel lakók, de találunk közöttük messzire elszármazott bajaiakat is Amerikától egészen Ausztráliáig. A reprint kiadványok sorából kiemelkedik ez a könyv, hiszen általában nem szoktak a két világháború közt kiadott könyvet újra megjelentetni.

A könyv írója, Gonda Béla nem volt történész, viszont sok évtizeden keresztül Türr István barátja volt. Már életében szerette volna a tábornokot emlékiratainak megírására rábírni, amit végül Türr halála akadályozott meg. Ettől kezdve Türr emlékének az ápolása volt Gonda egyik legfontosabb feladata: már 1909-ben megírta a Türr István emlékezete című füzetét, amely az első összefoglaló munka volt Türr életéről. Ennek ellenére a magyar lexikonok még az 1920-as években is téves adatot közöltek Türr István születéséről (1825 helyett 1824). Ennek köszönhető, hogy a főváros közönsége – a centenáriumi évnek vélt – 1924-ben állított „díszes” síremléket, vagyis egy átfaragott obeliszket a korábbi fakereszt helyett, amíg a művészi

NYELVER FERENCZ (JERZSEK TESTVÉRE)
személyi könyvtárából
BUDAPEST, IV. KÖRNYELV LAKÓUTCA 5.

síremlék el nem készül. Ez a síremlék azóta is készül, bár szülővárosa ha nem is szobrot, de egy kilátót már emelet nagy fia emlékére.

A könyv azért született meg 1925-ben, mert a városnak nem volt akkoriban pénze szoborállításra, de valami maradandót szeretett volna a centenárium alkalmából. Ez sikerült is, hiszen csak 1985-ben jelent meg a következő monográfia Türr István életéről: Dániel Anna Így élt Türr István című könyve. Ez utóbbi könyvben ugyan több az illusztráció, ellenben Gonda munkája logikusabb szerkezetű és mond Türr koráról, s nem tereli el az olvasó figyelmét

az élettörténetéről. Gonda könyvének másik erénye, hogy a szerző személyes érintettsége ellenére a háttérben tudott maradni Türr István életét a dokumentumok tükrében érthetően és pontosan elmondva. A személyes érintettségének, csodálatának egyetlen az egész könyvön végighúzódó nyoma, hogy a vezetéknevét mindenütt kiemelte, s a legtöbb esetben a keresztnévét elhagyta, sokszor „Türr tábornok”-ként nevezi meg.

A monográfia tíz fejezete kronologikus rendben mutatja be Türr István életét, kivéve az utolsót, amely a családi életét ismerteti. A reprint kiadás két függeléssel bővült. Az egyik Merk Zsuzsa és Rapcsányi László közös tanulmánya (Gonda Béla könyve Türr tábornokról), amely Gonda Bélát és a könyv megszületésének kulisszatitkaiba avatja be a mai olvasót, valamint az 1925-ös megemlékezéseket is bemutatja. A szerzőpáros nem említi, hogy éppen a centenáriumi alkalmából Gonda közbenjárására ajándékozott Türr Stefánia, Türr István lánya több relikviát is Baja városnak, amit akkor – múzeum hiányában – a közgyűlési teremben helyeztek

el. Ma ezek egy része (például a tábornoki egyenruhája) a közgyűlési terem mellett a róla elnevezett teremben található. A másik függelék a könyv előfizetőinek nevét tartalmazza a könyv végén. Gonda Béla és a múzeum kapcsolatát a következőképpen foglalták össze: „Nem érthette meg azonban nagy álmát, a bajai Türr István Múzeum megalapítását és Türr István köztéri szobrának felállítását, hiszen 1933-ban meghalt. A Sugovica új torkolatánál 1934-ben épült fel a Türr-kilátó – tetején az országzászlóval –, s 1937-ben jött létre a múzeum, amit 1951-ben nevezeték el Türr Istvánról.” (138. o.)

Gonda Béla így látta Türr Istvánt: „a világtörténelem nagy alakja lett ő s mi büszkék lehetünk, hogy haló porában is magunkénak vallhatjuk.” (122. o.) Az utókor feladatát pedig a következőképpen fogalmazta meg: „nekünk magyaroknak kötelességünk a köz tudatba bevinni, ott megszilárdítani s nemes emlékezetét időtlen-időkön át ébren tartani”. (105. o.)

FÁBIÁN BORBÁLA

